

Anna-Lisa ja Carl Mesterton,
Enni Mustonen, Jussi-Pekka Aukia

Hovimäki

Keisarin auringon alla

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Kirja perustuu YLE, TV2:n julkaisemaan ja Oy Electric Field Production -yhtiön tuottamaan televisiosarjaan *Hovimäki*.

Teos on ilmestynyt aiemmin Gummeruksen julkaisemana.

© kirjan tekstiin Oy Electric Field Production ja Kriivari Oy

© kirjan nimeen ”Hovimäki” Oy Electric Field Production

© Kustannusosakeyhtiö Otava 2023

Piirroksat: Tuuli Juusela

ISBN 978-951-1-45511-0

OTAVA
KIRJAPAINO

Keuruu 2023

Lindhofin suku

ERIK
LINDHOF
(1803–1804)

CARL MAGNUS
LINDHOF
(1809–1854)

ULRIKA ELEONORA
LINDHOF
(1799–1874)

WILHELM
LINDHOF
(1800–1804)

JOHAN
FREDRIKSSON
(1750–1798)

FRIEDA SIEGELL
(1735–1816)
Hovimäen talousmamselli,
majurin vihkimätön vaimo

MAGNUS ∞
LINDHOF
(1766–1809)
luutnantti,
myöh. kapteeni,
Hovimäen 3.
Lindhof-sukuinen
isäntä

JOHANNA
SUNDELIUS
(1778–1854)
Hovimäen
kapteenska

&
FREDRIK LINDHOF
(1728–1798)
majuri, Hovimäen 2.
Lindhof-sukuinen isäntä

WILHELM ∞
LINDHOF
(1734–1792)
kapteeni

BEATA SOFIA
LILIENKRONA
(1740–1793)

HEDVIG ELEONORA PETRELIUS
(1701–1737)
everstinna

GUSTAV LIND,
aateloituna LINDHOF
(1688–1757) eversti, Hovimäen
1. Lindhof-sukuinen isäntä ja sääntö-
perintötilan perustaja, jolla sotilaspalvelija
Jonas Stolt (1729–1810)

Sundeliuksen suku

FREDRIK SUNDELIUS
(1800–1872)
huijari, varas ja
valeparoni

**JOHANNA
SUNDELIUS**
(1778–1854)
Hovimäen kapteenska

**GUSTAV ADOLF
SUNDELIUS**
(1765–1830)
Viaporin
rykmenttisaarnaaja,
Turun tuomiokapitulin
vicenotarius

**HELENA
GUMMERUS**
(1772–1830)

**OTTO FREDRIK
SUNDELIUS**
(1733–1790)
rykmentin majuri

**ULRIKA
ELEONORA
LILIESTEDT**
(1738–1795)

VICTORIA LILIESTEDT (1745–1830)
”Tant Victoria”,
leskirouva Tukholmasta

Sepän suku

MATTI AARONINPOIKA
(1811-1892)

ERKKI AARONINPOIKA
(1810-1892)

**IISAKKI
ANTINPOIKA**
(1788-1826)

LIISA AARONINTYTÄR
(1812-1879)

ESTER ANNANTYTÄR
(1809-1901)

**STINA
GÖRANINTYTÄR**
(1784-1860)
Lindhofien piika,
sepän vaimo,
lapsenpäästäjä

∞ **AARON
ANTINPOIKA**
(1777-1849)
ruutusotilas ja seppä

ANNA ANTINTYTÄR
(1789-1863)
lapsenpiika,
Hovimäen talousmamselli

**ANTTI
MATINPOIKA**
(1748-1810)
kartanon seppä

MARIA HEIKINTYTÄR
(1749-1828)
lapsenpäästäjä
ja parantaja

**MATTI
ERKINPOIKA**
(1721-1787)

**ERKKI
MATINPOIKA**
(1698-1749)
everstin pestaama
kartanon seppä

I

Kartanon rannasta kuului veden loisketta ja lasten mekastusta. Metsän laidassa Sepän Maria oikaisi selkensä ja varjosti kämmenellä silmiään. Angervo tuoksui väkevästi ojan pientareella. Niityn takana tervaleppien välissä kimalsi vesi. Siellä ne kisasivat keskenään, kartanon nuoriherra ja Annan pikkuinen Ester. Kovin niillä tuntui lystiä olevan, keskenkasvuksilla. Kun ei vain tulisi itku pitkästä ilosta, Maria-muori huokasi ja taittoi angervonkukinnan yrttikoppaansa.

Samassa jotakin vaaleaa häivähti keskellä niittyä. Ullako se oli?

Ullapa hyvinkin. Sepän Maria tarttui koppaansa ja lähti kulkemaan kukkakedon poikki kohti kummitytärtään, Hovimäen Ulla-neitiä, joka huuteli ohjeita tummatukkaiselle nuorelle miehelle.

– Näitkö Ulrika-neiti tarkoittaa? mies kysyi juuri kun Maria-muori hiukan hengästyneenä ennätti kuulomatkan päähän. Hyvä ihme, rienenmarja sillä oli kädessä. Punaiset marjat ja kaikki.

– Tietäähän Ulla että rienenmarja on myrkyä, jos sitä syöpi keittämättä, Sepän Marian käheä ääni sai kummankin nuoren vähän hätkähtämään. Siinä auringonvalossa harmaatukkainen vanha nainen näytti kieltämättä pelottavalta, sillä huivin alta katsoivat silmät yhtä tummina ja terävinä kuin ennenkin. Niin kuin olisi eukko nähnyt ihmisen sisuksiin asti, ajatteli Axel Ingberg ja tunsi kylmien väreiden vilistävän pitkin selkäpiitään. Mutta Ulla ei kummiaan pelännyt vaan riensi syleilemään tätä yhtä ilahtu-

neena kuin pikkutyttönä ja selitti samalla, että he olivat tulleet tekemään köynnöstä Johanna-rouvan nimipäiväjuhlaa varten.

– Voisihan kummikin tulla, Ulla lisäsi ja vaikeni samassa hämillään. Eipä Sepän Mariaa juuri kartanossa näkynyt, vaikka Annasta oli tullut talousmamselli vanhan Friedan kuoltua. Erakona muori eli suon takana turvemökissään, keräsi yrttejä ja keitti niistä rohtoja. Jos joku apua tarvitsi, sieltä sitä oli haettava.

Maria-muori hymähti Ullan hämmennykselle, kiitti kunnia-asta ja lähetti Johanna-rouvalle terveisiä. Koppa käsivarrellaan hän lähti jo menemään, mutta pysähtyi sitten muutaman askeleen päähän ja sanoi kuin varoittaakseen:

– Ulla katsoo nyhvaan Carl Magnuksen perään... ja Esterin.

Mitä muori oikein tarkoitti? Vaistomaisesti Ulla vilkaisi rannan suuntaan. Iloiset huudot ja veden loiske kuuluivat sieltä niitylle asti.

– Ei heillä mitään hätää ole, Ulla sanoi vähän hämillään.
– Leikkivät kuten ennenkin.

– Taitaa ne lasten leikit jo olla leikitty, Maria-muori mutisi ja lähti hame heinikossa kahisten menemään.

Vaitonaisena Ulla katsoi kumminsa kumaraa selkää, kun se loittoni kohti metsän reunaa. Niin kuin olisi varjo kulkenut aurinkoisen niityn yli.

– Mikä noita-akka tuo oli? Axelin naurava ääni keskeytti Ullan hämmentyneet mietteet. Eihän mies pahaa tarkoittanut, ei tietenkään, mutta silti Ulla tulistui vanhan kummitätinsä puolesta. Yhtenä ryöppynä hän selitti, miten elämä oli toimeliasta sepän emäntää kolhinut. Ensin halvaantui seppä itse ja kuoli pois, sitten jäi Sepän Aaron metsässä puun alle, mutta pahinta oli, että Iisakki, sepän nuorimmainen, vangittiin ja vietiin Venäjälle.

– Oliko se Iisakki sotamies? Axel ihmetteli. Toki kartanossa oli joskus puhuttu vanhasta sepästä ja Aaronin onnettomuudesta, mutta Iisakin nimeä ei nuori kotiopettaja muistanut edes Sepän Erkin maininneen, vaikka poika väliin oli oppitunneilla mukana yhdessä Carl Magnuksen kanssa.

– Ei tietenkään! Aaron oli ruotusotilas ja papan mukana sodassa, Ulla selitti poimien samalla päivänkakkaroita. – Se Iisakki oli Anna-mamsellin ja Aaron-sepän nuorin veli. Annan takia Iisakki sitä venäläistä upseeria puukolla iski, olisi tappanut, kun mies vei Annan väkisin.

Nyt alkoi Axel Ingbergkin vähitellen käsittää, millainen onnettomuus oli Sepän väkeä kohdannut.

– Ester on siis Annan ja sen venäläisen...

Ulla kohotti sormen huulilleen ja sanoi hiljaa ja soinnuttomasti:

– On. Mutta siitä ei puhuta.

Kiusallinen hiljaisuus laskeutui hetkeksi niitylle. Ulla taitteli kukkia ja Axel hypisteli vähän hämillään näsiänoksia, jotka oli poiminut metsän reunasta.

– Mitä se muori näistä näsiöistä puhui? Axel kysyi vihdoin.

– Riienmarja ja... riisi päässä?

Äidillä on aina joskus kauhea päänsärky, Ulla alkoi vilkkaasti selittää. – Siihen auttaa riienmarjahaude. Maria-muori tuntee kaikki rohdot ja yrtit. Ilman häntä minäkin olisin kuollut jo pienenä isoonrokoon. Nyt Axelkin virkistyi. Turussa hän oli kuunnellut Bonsdorffin ja Tengströmin luentoja ja kiinnostunut kovin niistä lääkeyrteistä, joita Akatemian puutarhassa kasvatettiin. Voisikohan muorilta kysellä vähän tarkemmin?

Ulla oli mielissään, kun Axel niin nopeasti ja hienotunteisesti käänsi puheen Sepän muorin eduksi. Hehän voisivat vaikka jo seuraavana päivänä lähteä torpalla käymään. Äskenen harmistus oli tiessään. Rinnatusten Ulla-neiti ja kartanon nuori kotiopettaja kulkivat niityllä taitellen kukkia koriin. Kun kädet vahingossa hipaisivat toisiinsa, kumpikin katsahti hymyillen sivulle. Ulla aikoi juuri ehdottaa, että he lähtisivät metsän reunaan taittelemaan vielä vähän lehviä kranssia varten, kun siinä samassa alkoi maantien suunnasta kuulua kavionkopse. Vieraat vaunut vierivät pölypilven saattelemina kohti Hovimäkeä.

– Milda himmeli Sehän on eversti Boije! Ulla huudahti ja lähti jo juoksemaan kori käsivarrellaan. – Muutkin vieraat tulevat kohta ja minun piti laittaa köynnös ja auttaa lapsia charaden teossa!

Mikäs siinä auttoi. Axel Ingberg olisi mieluusti viettänyt Ulla-neidin kanssa vaikka koko päivän aurinkoisella niityllä, mutta tyttö oli jo ennättänyt maantien laitaan. Kärryjen nostattama pöly leijui yhä autereena ilmassa. Kun nuori kotiopettaja vihdoin sai Ulla-neidin kiinni, tämä ravisteli heiniä hameenhelmoistaan.

– Jos Axel voisi katsoa takaa, hän pyysi. – Mamma kauhistuu, jos minä tulen heinähameisenä kuin piikatytttö setä Boijen eteen.

Varovasti pyyhkäisi Axel Ingberg kämmenellään tytön ohutta vaaleaa hametta. Sydänalaa kouraisi merkillisesti ja veri karahti poskille. Jälleen kerran kirosi köyhä ylioppilas kovaa kohtaloaan. Hän oli auttamattoman rakastunut Hovimäen Ulla-neitiin.

Eversti Boije kurottui tyytyväisenä katsomaan ympärilleen, kun vaunut vierivät Hovimäen portista puistotielle. Pitkästä aikaa oli vanha soturi päässyt käymään kartanossa. Siitä pitäen kun kapteeni Magnus Lindhof, hänen kummipoikansa, oli hukkunut traagisesti, eversti oli kantanut huolta leskestä ja lapsista, joista nuorimmainen oli ollut vain muutaman kuukauden ikäinen isänsä kuollessa. Enemmänkin olisi eversti halunnut tehdä Johanna-rouvan ja hänen lastensa hyväksi, mutta rouvan veli Gustav Adolf Sundelius, pöyhkeä tuomiokapitulin asessori Turusta, oli väkisin tahtonut ruveta lasten holhoojaksi.

Jo kääntyivät vaunut puiston laidalla kohti pihamaata. Pajan ovella seisoivat liinatukkainen poika ja alasimen ääressä istui joku takomassa. Ikävä juttu se Aaronin tapaus, eversti muisti ja heilautti kättään pajan suuntaan. Ihme että seppä kykeni rampautumisestaan huolimatta tulemaan pajalle joka päivä.

– Erkki! Kuka se oli? Aaron ärähti kun huomasi poikansa vilkuttavan ohijaville vaunuille. Rouvalla oli tänään nimipäivä ja kartanoon odotettiin vieraita. Erkkikin oli koko päivän ollut kuin kissa pistoksissa.

– Siltä everstiltä se näytti, Erkki kääntyi sanomaan isälleen.
– Siltä vanhalta everstiltä, jolla on jäykkä jalka.

– Vai Boije itse! Pitkästä aikaa!

Isän ääni kuulosti merkillisen ilahtuneelta. Toivo, joka jo välillä oli päässyt sammumaan, virisi jälleen Erkin mielessä. Jos vain isä olisi hyvällä päällä, voisi kysyä, pääsisikö hetkeksi kartanoon. Carl Magnus oli vannottanut, että Erkin pitää tulla hyvissä ajoin ennen vieraitten tuloa harjoittelemaan sitä... kara... sara... sitä mikä se nyt oli.

– Oliko se everstikin siellä Uumajassa, kun isä toi kapteenin kotiin? Erkki kysyi tunnustellen. Kaikkihan sen tiesivät Hirvikoskella, että isä oli pelastanut kapteenin sodasta ja sillä saanut torpan taksvärkit anteeksi koko eliniäkseen.

– Ei ollut, seppä ärähti. – Tules lietsomaan sieltä äläkä turhia kysele!

Huokaisten asettui Erkki taas palkeita painamaan. Tällä menolla hän ei ehtisi kartanoon ennen auringon laskua.

Anna-mamselli huomasi ikkunasta everstin tulon ja kiirehti vastaanottamaan vierasta. Rouva soitti salissa sitä uutta soittopeliään eikä kuullut everstin saapumista. Yllätys oli sitten sitäkin iloisempi, kun vieras ilmestyi kynnykselle.

– Minä olen kylpemästä tulossa ja ajattelin poiketa onnittelemaan Johannaa nimipäivän johdosta, vanha herra selitti sulavasti, kun poskisuudelmat oli vaihdettu. – Hauska nähdä Johanna noin kukoistavana.

Johanna selitti kokeilevansa uutta fortepianoa, joka oli eilen tuotu Turusta. Anna-mamselli kiirehti ehdottamaan, että hän toisi viiniä ja jotakin syömistä huvimajalle. Saisivat rouva ja eversti puhella rauhassa ja piiat pääsisivät kattamaan ruokasaliin illallista.

– Missäs Ulla ja Carl Magnus ovat? eversti kysyi, kun he vihdoin istuivat Johanna-rouvan kanssa kahden huvimajassa. Eversti oli oikaissut jäykän jalkansa rahille, jonka pikku-piika oli kiikuttanut huvimajaan. Anna-mamselli oli lähettä-

nyt kukkuraisen tarjottimen eikä eversti suotta kursaillut sen antimisiin tarttuessaan. Kurkkuakin kuivasi pitkän ja pölyisen ajomatkan jälkeen. – Meidän pitäisi puhua heidän tulevaisuudesta.

Kuullessaan, millä asialla eversti oli kartanoon poikennut, Johanna-rouva tunsu itsensä samalla kertaa huojentuneeksi ja vaivautuneeksi. Totta kai hänkin oli yökaudet maannut valveilla ja miettinyt, miten järjestäisi lastensa tulevaisuuden parhaalla tavalla. Mutta vaikka eversti tarkoitti hyvää, tuntui silti jotenkin kiusalliselta, että hän niin itsestään selvästi katsoi oikeudekseen puuttua nuorten Lindhofien kasvatukseen. Samalla lailla Gustav Adolfkin suhtautui häneen. Veli kuvitteli ilmeisesti, ettei Johannan arvostelukyky riittänyt lasten kasvatukseen.

– Ulla on jo siinä iässä, että hän haluaa itse päättää tulevaisuudesta, Johanna aloitti vähän epävarmasti. – Ja Carl Magnushan on vielä lapsi. Onneksi setä järjesti ylioppilas Ingbergin tänne kotiopettajaksi. Ullan mielestä Carl Magnus on edistynyt kovasti herra Ingbergin ohjauksessa.

– Eikös Carl Magnus ole jo kohta neljäntoista? eversti vilkaisi Johannaan viinilasinsa reunan yli. – Siinä iässä minä olin ollut Haapaniemen kadettikoulussa jo toista vuotta.

Taas kouraisi Johannan sydänalaa. Kaikki ne tahtoivat viedä Carl Magnusen häneltä. Päivällä oli tullut kirje Turusta, myöhässä tietysti niin kuin tavallista. Arvoisa herra veli oli ilmoittanut saapuvansa Johannanpäiviä viettämään.

– Minulla olisi Johannalle ehdotus, joka koskee pojan tulevaisuutta, eversti sanoi äkkiä ja kumartui Johannan puoleen. – Voisin auttaa Carl Magnusta seuraamaan upseerina isänsä jalanjalkia.

– Minä olen koko ajan pelännyt, että joku ehdottaisi sitä, Johanna sanoi ääni värähtäen. Mutta eversti ei ollut huomauttanut Johannaan vastahakoisuutta vaan alkoi selittää, miten Haminan kadettikoulun johtaja kenraali Thesleff oli hänen vanhoja tuttaviaan ja voisi varmasti ottaa Carl Magnusin sinne

oppilaaksi, jos Boije puhuisi hänen puolestaan. Johanna tunsipaalan nousevan kurkkuunsa. Hän muisti, miltä Magnus oli näyttänyt palatessaan sodasta. Tyhjä silmäkuoppa oli ammottanut räsyt takana. Mies oli ollut pelkkää luuta ja nahkaa ja valittanut usein unissaan.

– Minä en halua Carl Magnuksen kuolevan vihollisen luodista tai sairastuvan johonkin tautiin kaukana kotoaan, Johanna sanoi kooten kaiken rohkeutensa. Hänen oli puolustettava poikaansa. Kukaan muu ei sitä varmasti tekisi. – Eikä Carl Magnuksesta olisi muutenkaan sotilaaksi. Poika on vielä lapsellinen ja heikko terveydeltään. Hän on taiteilija eikä käskijä.

Onneksi Ulla ilmestyi siinä samassa puiston siimeksestä nuori kotiopettaja kintereillä ja riensi tervehtimään kummisetäänsä. Axel Ingberg seisahtui vähän hämillään huvimajan kynnykselle, mutta Ulla tarttui hänen käteensä ja veti totisen nuoren miehen rinnalleen eversti Boijen eteen.

– Tässä on Carl Magnuksen informaattori, herra Ingberg, hän esitteli silminnähdessä ylöspäin seuralaisensa.

Axel oikaisi ryhtinsä ja kumarsi vanhalle herralle niin kohteliaasti kuin kykeni. Eversti nyökkäsi suopeasti ja huomasi samassa kukkakorin, jota nuori mies piti käsivarrellaan.

– Jaaha, herra informaattori on näköjään kiinnostunut kasveista, hän huomautti ystävällisesti.

– Kyllä herra eversti, Axel änkytti ja selitti sitten olleensa Turun Akatemiassa Tengströmin oppilaana. Eversti ei selvästikään ollut kovin hyvin selvillä Akatemian oloista vaan kysyi vähän ihmeissään, tarkoittiko Axel arkkipiispaa itseään. Ingberg kätki kuitenkin visusti hymynsä ja selitti, että hänen opettajanaan oli ollut nuorempi Tengström, arkkipiispan poika.

Silloin Ulla kiirehti kertomaan, että he olivat tavanneet niityllä Sepän Marian, joka oli lähettänyt Johanna-rouvalle kovasti terveisiä. Kun Ulla ja herra Ingberg vihdoinkin lähtivät kartanoon koristelemaan salia kukkaköynnöksillä, eversti kysyi Johannalta, oliko Sepän Maria kuullut mitään pojastaan.

– Ei mitään, Johanna vastasi huokaisten ja oli salaa helpotunut, ettei eversti jatkanut puhetta Carl Magnuksen sotilasurasta. – Iisakki on varmaan kuollut Venäjänmaalla.

Vanhaa everstiä vaivasi selvästi Sepän Iisakin kohtalo, vaikka tuosta onnettomasta tapahtumasta oli kulunut jo toistakymmentä vuotta. Eversti oli nimittäin hankkinut Porvoossa Sepän Iisakille armahduskirjan itse keisarilta, mutta kun Maria-muori oli lähtenyt viemään sitä Hämeenlinnaan, oli poika ehditty jo lähettää vankikuormassa kohti Pietaria.

– Minun ei olisi pitänyt päästää naisparkaa omin päin Hämeenlinnaan poikaansa hakemaan, Boije harmitteli ja sie-maisi viinilasinsa tyhjäksi. – Jos Maria Heikintytär ei olisi jättänyt keisarin allekirjoittamaa armahduskirjaa vartijalle, minä olisi vielä voinut tehdä jotakin.

Sillä välin oli Sepän Erkki livistänyt pajalta. Muuan torppari oli tullut kengittämään hevostaan ja sitä laitettaessa oli poika kadonnut kuin tuhka tuuleen. Äreänä istui nyt seppä Aaron kartanon kyökissä suuruksella ja nöyrtyi vihdoin kysymään sisareltaan Annalta, oliko tämä nähnyt Erkkiä kartanolla.

– Aamulla minä sen viimeksi näin, Anna sanoi tynnosti. Aaroin äänestä kuuli pidätetyn raivon. Vaikka mikä ihme se oli, Anna ajatteli ja väkevä säälin tunne ailahti jälleen hänen sisäl-lään, kun hän katsoi pöydän ääressä istuvaa palavasilmäistä veljeään. Yksi ainoa talvipäivä oli tehnyt väkivahvasta sepästä kivul-loisen miehen, joka vain vaivoin tukirautojen ja sauvojen varassa kykeni liikkumaan paikasta toiseen. Sen onnettomuuden jälkeen ei Aaron enää ollut entisensä. Erkillekin ärhenteli alinomaan. Ei ihme, että poika livisti pajalta heti kun sai siihen tilaisuuden.

– Juoksee kai taas nuoren herran kanssa jossakin, Aaron mutisi ja hapuili jo sauvojaan. – Jos näet, niin sano että tarvitaan pajalla. Oppii vielä herrojen tavoille.

– Älä ole pojalle liian ankara, Anna pyysi lauhkeasti. – Mukana on luultavasti minunkin Esterini kolmantena.

– Mitä sellaisella sepällä tehdään, joka ei opi tekemään työtä? Aaron ärähti kyökin ovelta.

– Ei Erkki työtä pelkää, Annan oli pakko puolustaa poikaa, vaikka hän ymmärsikin veljensä ahdinjon. – Onhan Erkki pajalla aamusta iltaan sinua auttamassa.

Kieltämättä Erkki tunsu omantunnon vähän kolkuttavan, kun hän aikansa kartanon yläkerrassa huhuiltuaan löysi vihdoinkin Carl Magnusen ja Esterin ylhäältä ullakolta. Kun sepän poika kapusi huohottaen ullakon luukusta, Carl Magnus tähtäsi häntä muskettilla ja huusi naureskellen:

– Seis taikka ammun! Missä sinä olet kuhnaillut, mies? Ester ja Carl Magnus olivat penkoneet jo hyvän tovin ullakon suuria vaatearkkuja ja löytäneet sieltä Erkillekin jonkin vanhanmallisen takin. Ester tahtoi välttämättä sovittaa sitä heti Erkin niskaan.

– Katso mitä me löydettiin sinulle! hän selitti serkkunsa kiemurtelusta piittaamatta. Takki haisi ummehtuneelta ja raapi korvia.

– Meillä on jo charade valmiina, Carl Magnus ilmoitti ja kun Erkki kysyi, mikä se semmoinen oli, Ester vastasi vähän nokkavasti, että sillä tarkoitettiin kuva-arvoitusta. Aina se oli olevinaan muita viisaampi, norkoili luokkahuoneessakin vaikka oli pelkkä tyttö.

– Katso nyt, sinä saat olla ensimmäinen, Ester julisti ja kiskoi Erkin takin kaulusta ylemmäs. – Jii niin kuin Jonas. Tämä on vanhan Jonaksen livre. Kyllä sen kaikki aikaihmiset tunnistavat.

Vanha Jonas?

Hämärästi Erkki muisti äidin joskus puhuneen, että kartanossa oli ollut kamaripalvelijana joku vanha Jonas, joka oli noutanut venäläisen kenraalin seinälle, kun se oli sodan aikana yrittänyt tulla Johanna-rouvan huoneeseen.

– En minä tämmöistä takkia tahdo, Erkki ähkäisi ja riistäytyi irti Esterin otteesta. – Tämähän raapii korvia!

– Eikä raavi kun et kääntelee päätäsi! Ester kivahti, mutta otti sentään takin Erkki-rukan niskasta ja pisti sen itse päälleen.

– Carl Magnus, pannaan Erkille tai Karoliinalle tuo mekko, minä olen mieluummin tässä takissa!

– Ties vaikka olisivat ihan tosissaan pukeneet Erkin hameeseen, ellei Ester siinä keikistellössään olisi työntänyt kättään vanhan livreen taskuun ja vetänyt sieltä hämmästyneenä jotakin näkyviin. Hei mikäs tämä on?

Ullakon hämärässä ei Erkki ensin tahtonut nähdä, mitä Ester piti kädessään. Mutta sitten kattoikkunasta eksynyt auringonsäde osui pieneen kultaiseen medaljongiin, joka kimalsi tytön kämmenellä. Siinä oli ketjut ja kaikki. Hienoja koukeroita ja jotakin kiiltäviä kiviä.

Ester avasi varovasti medaljongin. Kolme päätä kumartui katsoomaan miniatyyrikuvaa, joka oli maalattu korun sisäpuolelle.

– Minkä takia vanhalla Jonaksella on ollut Esterin kuva? Erkki kysyi hölmistyneenä.

Ester ei saanut sanaa suustaan. Kuva oli aivan saman näköinen kuin hänen oma peilikuvansa. Silmät ja suu... ja kaikki. Mutta kuvan nainen oli vanhempi kuin Ester, silkkiin ja pitsiin puettu ja raskaat korut kiersivät hänen hentoa kaulaansa ja punaisia hiuksiaan.

Siinä samassa ullakon portaista kuului kolahdus ja Ester sulki medaljongin nopeasti kämmenensä sisään. Anna-mamselli ilmestyi kipinöivän kiukkuisena ullakon luukusta näkyviin ja alkoi heti ripittää lapsia:

– Kenen luvalla te täällä olette penkomassa? Erkki heti pajalle siitä isääsi auttamaan!

Erkki luikahti nopeasti luukusta alas. Carl Magnus ennätti tuskin huutaa hänen jälkeensä, että Erkki muistaisi tuoda pihdit ja vasaran. Sitten kartanon nuoriherra kääntyi Anna-mamsellin puoleen ja sanoi puolustellen, että Ulla oli antanut heille luvan etsiä ullakolta vaatteita äitirouvan nimipäiväyllätykseen.

No olkoon sitten, Anna-mamselli antoi periksi vähän harmissaan, mutta komensi Esterin kyökkiin auttamaan Stinaa ja Carl Magnusen pukeutumaan. Vieraat olivat kuulemma tulossa

tuossa tuokiossa. Ester sieppasi valkoisen leningin ja Jonaksen livreetakin kainaloonsa ja pujahti nopeasti äitinsä ohitse. Medaljonki oli yhä hänen nyrkissään.

Johannanpäivävieraat saapuivat vasta illansuussa, kun päivän helle oli jo taittunut ja auringonkehrä siirtynyt Keinukallion taakse. Siihen mennessä olivat Ulla-neiti ja Axel Ingberg saaneet salin ja ruokasalin köynnöksin koristetuksi. Piiat olivat kattaneet pöytään Hovimäen paremman serviisin ja hopeat ja kristallit. Kyökissä odottivat Anna-mamsellin herkut kauniisti vadeille asetettuina. Ravut, hauet, kananpojat, uudet perunat ja vadelmaljat.

Eversti Boije oli torkahtanut hetkeksi Johannan työhuoneen sohvalle ja oli nyt virkeänä ja valppaana vastaanottamassa vieraita päiväsankarin rinnalla. Piirilääkäri Cederin mukana saapui myös tohtorin Antoinette-tytär, joka riensi heti Johanna-rouvaa onniteltuaan syleilemään Ulla-neitiä.

– Ma chere Ulrique!

Ulla oli kovin iloinen entisen opettajattarensa tapaamisesta ja kysyi heti, mitä pensionaattiin kuului.

– Syksyksi on tulossa paljon uusia tyttöjä, Antoinette selitti tohkeissaan ja veti Ullan mukaansa kohti yläkerran portaita.

– Siitä minä haluankin puhua sinulle.

Tohtorinna Ceder ja Johanna katsoivat hymyillen tytärtensä jälkeen.

– Antoinette on sitä mieltä, ettei heillä tyttöpensionaatissa ole koskaan ollut yhtä lahjakasta oppilasta kuin Ulla, tohtorinna supatti Johannalle. – Mikä vahinko, ettei hän halunnut jäädä Turkuun.

Antoinette on loistava opettaja, Johanna-rouva myönsi. – Mutta Ulla tahtoi välttämättä palata Hovimäkeen. Siinä samassa uusi vieras ilmestyi salin ovelle. Johanna-huohti hiihkan. Salaa mielessään hän oli toivonut, ettei arvoisa herra veli ennättäisikään Turusta vielä tänä iltana, mutta nyt ei auttanut

muu kuin rientää tervehtimään. Onneksi Helena-rouva oli sentään jäänyt kaupunkiin.

– Hyvää iltapäivää, rakas sisar ja tohtorinna! Aessori Sundelius kumarteli oikealle ja vasemmalle. – Ja herra eversti, mikä ilo ja kunnia! Turusta on pitkä matka tänne syrjäkulmille. Emme kai me ole herra piirilääkäriin kanssa vain ajaneet perätysten koko matkaa Turusta asti?

– Eihän toki, piirilääkäri naurahti. – Me tulimme Solbackasta, vaikka kyllä pitäjän toiselta laidaltakin on melkoinen matka tässä helteessä.

Ylhäällä Ulla-neidin kamarissa Antoinette Ceder viimeisteli toilettiaan illallista varten. Ulla sormeli kiinnostuneena pientä vihkosta, jonka ystävätär oli tuonut hänelle tuliaisiksi.

– Oskydig ingentig? Ulla kummasteli vihkosen nimeä. – Viantonta ei mitään? Mikä tämä on?

Mademoiselle Antoinettea huvitti toisen tietämättömyys. Sehän oli se kirjanen, jota dosentti Arvidsson jakeli Äbo Morgonbladin tilaajille, kun lehti lakkautettiin.

– Ajattelin, että se huvittaisi Ullaa, hän sanoi puuteroiden nenäänsä.

– Minä tiedän kyllä erään, jota tämä kiinnostaa, Ulla sanoi hymyillen ja laittoi kirjan talteen pöydälleen. – Axelin mielestä Arvidsson on akatemian paras opettaja!

Mademoiselle Antoinette katsahti terävästi suojattiinsa puuterihuiskun yli. Axel?

– Herra Ingberg, se Carl Magnuksen kotiopettaja, Ulla alkoi selittää hämillään. – Hyvin järkevä nuori mies. Opiskelee Akatemiassa, mutta köyhästä kodista. Axelin oli pakko ottaa välillä opettajan pesti, jotta voi ensi vuonna jatkaa lukujaan.

Mutta turkulaista opettajaneitiä ei näissä asioissa niin vain petettykään.

– Ei siis mikään grande Amour? Ulrique, katso minuun, Antoinette kiusoitteli eikä asiaa suinkaan auttanut se, että Ulla vakuutti posket hehkuen herra Ingbergin tietävän paljon kas-

veista ja niiden latinankielisistä nimistä. Nuoren naisen hämmennyksen huomattessaan mademoiselle Antoinette päätti jättää ystävättärensä rauhaan ja keskittyi sen sijaan selostamaan innoissaan uutta suunnitelmaansa.

– Minä olen ajatellut perustaa oman korkeamman tyttöinstituutin Turkuun. Tukholmaan on nykyään vaikea lähettää ketään, lähtevät kohta Pietariin, jos me emme nosta tasoa. Pitää opettaa uusia kieliä, ei vain kyökkiranskaa vaan saksaa ja englantia ja kasvitiedettä ja historiaa...

– ...ja latinaa ja kreikkaa ja matematiikkaa! Ullakin innostui. Juuri sellaisesta koulusta hän oli aina unelmoinut.

– Nimenomaan, mademoiselle Antoinette päätti käydä suoraan asiaan. – Minä tarvitsisin vain oikein hyvän ja innostuneen apuopettajan. Me tekisimme yhdessä siitä ihanan koulun. Ulrique ei saa hautautua tänne Hovimäkeen!

Into sammui siinä samassa Ulla-neidin silmistä. Jos hän lähtisi Turkuun, äiti jäisi yksin huolehtimaan kartanosta. Ja entä Carl Magnus? Vaikka Antoinette Cederin tarjous tuntui kovin houkuttelevalta, Ulla ei tahtonut laiminlyödä velvollisuuksiaan tyttärenä ja sisarena. Mademoiselle Antoinette suipisti suutaan tyytymättömänä, mutta ei viisaana naisena ruvennut väittämään vastaan. Tuskin Ulrique itsekään tiesi, miksi hän tahtoi jäädä Hovimäkeen. Neiti Ceder epäili vahvasti, että synnyn nimi oli ”Axel”.

– Ulla, nopeasti nyt! Carl Magnusen tumma pää työntyi äkkiä kamarin ovenraosta. – Axel on jo paikalla ja Erkki ja Ester ja Karoliina ja hanhi. Mamma sanoi, että me saadaan esiintyä ennen illallista!

– Carl Magnus! Ulla sanoi ankarasti. – Etkö sinä tervehdi mademoiselle Cederiä?

– Bonjour, mademoiselle! Poika huudahti ja katosi saman tien näkyvistä.

– Carl Magnus on niin kauhean innoissaan charadesta, Ulla selitti vähän hämillään. Oli sentään aika noloa, että kartanon perillinen käyttäytyi kuin joku torpanpoika.

Kun Ulla-neiti ja mademoiselle Antoinette saapuivat alkertaan, istui Johanna-rouva jo vieraineen valmiina odottamaan esitystä. Ulla jäi oven taakse yhdessä muiden komeljanntarien kanssa. Se ristiverinen nuorimies, joka kumarsi kohteliaasti mademoiselle Antoinetelle, oli varmaankin Carl Magnusen kotiopettaja. Mikä hymy ja millaiset silmät, Antoinette Ceder ajatteli vähän haikeana, kun hän istahti paikoilleen isänsä viereen.

Vielä hetken joutuivat vieraat odottelemaan. Puhuttiin ruustinnan sairaudesta, sillä rovasti Wegelius oli joutunut saapumaan yksin nimipäiville, kun ruustinna oli uusista lääkkeistään huolimatta joutunut vuoteenomaksi. Piirilääkäri oli selvästi huolissaan potilaansa voinnista ja pahoitteli, että joutui lähtemään Turkuun jo ensi viikolla.

– Ehkä rovastin kannattaisi kääntyä Sepän Marian puoleen, tohtori ehdotti. – Eukon rohdoista saattasi tässä tapauksessa olla apua, veisivät ainakin kipua pois vaikkeivät parantaisikaan. Asessori Sundelius, joka oli sivusta seurannut piirilääkärin puheita, sai silloin aiheen muistuttaa pilkallisesti siitä uudenvuodenastosta, jolloin herra piirilääkäri oli arvellut kaikkien tautien poistuvan maailmasta. Onneksi salin ovet lennähtivät siinä samassa auki ja Carl Magnus asteli nokinen nahkaesiliina edessään yleisön eteen.

– *Silenzio!* Hän julisti ja puheensorina vaikenikin. – Arvoisa äiti, arvoisat vieraat! Meillä on ilo ja kunnia esittää juhlavieraille charade, jonka kohde on parasta ja kalleinta, mitä maa päällään kantaa, nuori mies selitti kaunopuheisesti, mutta lisäsi sitten vähemmän juhlalliseen sävyyn: – Ulla käski sanoa, ettei mamselli Antoinette saa arvata hänen eikä Esterin kirjainta, anteeksi vaan!

Yleisöä nauratti ja mademoiselle Antoinette lupasi, että hänen huulensa ovat sinetöidyt.

– Sepäs on todella harvinaista, mutisi pappa Ceder vaimonsa hyssyttelystä huolimatta ja sai aikaan uuden naurunpyrskähdyksen.

Niin ilmoitti Carl Magnus kuuluvasti, että vuorossa on ensimmäinen kirjain. Kesti hetken ennen kuin Erkki ilmestyi salin ovelle kauhtuneessa sinisessä livree-takissa musketti olallaan ja alkoi marssia totisena edestakaisin.

– Herranen aika, mistä te olette löytäneet tuon vanhan livreen? Johanna-rouva huudahti tunnistaessaan Erkin asun.

– Tuohan taitaa olla vanhan Jonaksen musketti, rovasti Wegelius huomasi ensimmäisenä. – M niin kuin musketti.

Carl Magnus virnisti ja ravisti päätään. Erkki marssi yhä edestakaisin.

– Jii niin kuin Jonas! Eversti Boije huudahti äkkiä ja sai aikaan suosionosoitusten myrskyn.

– Jonas, asetu sivummalle, Carl Magnus sanoi ja viittoi jo ovelle. – Toinen kirjain.

Samassa Axel Ingberg ilmestyi saliin kirja kädessään ja seisahdutti kuin ainakin koulumestari yleisön eteen. Tohtorinna kysyi kuuluvasti kuiskaten Johannalta, eikö nuorimies ollutkin Carl Magnuksen informaattori. Kun Johanna-rouva nyökkäsi vastaukseksi, tohtorinna kiirehti julistamaan:

– li niin kuin informaattori.

Mutta Axel Ingberg ravisti päätään, otti taskustaan omenanraakileen ja näytti sitä kaikille kuin markkinakauppias ainakin. Silloin mademoiselle Antoinette alkoi taputtaa käsiään ja huudahti selvästi kotiopettajan esitykseen mieltyneenä:

– Ooo, tres charmant! Oo niin kuin opettaja tai omena!

Nyt oli Axel Ingbergin vuoro kumartaa ja perääntyä Erkin viereen. Kolmatta kirjainta esitti Ulla-neiti, joka saapui valtava kukin koristettu harsohattu päässään yleisön eteen ja taittoi keimaillen hatustaan kukkasen haistellen muka sen lumoavaa tuoksua.

– Koo niin kuin kukka! Sundelius kiirehti ilmoittamaan. Vaikka hän ei periaatteessa hyväksynyt tällaisia lapsellisia seuraileikkejä, ei hän toki tahtonut jäädä huonommaksi kuin jokin koulumamselli Turusta. Ullaa nauratti, kun hän ravisti päätään. Kerrankin sai sanoa suoraan, että eno oli väärässä.

– Hoo niin kuin hattu, Johanna-rouva arvasi vihdoin oikean vastauksen ja Ulla perääntyi Axel Ingbergin viereen. Voi miten ne kaksi hymyilivätkään toisilleen, mademoiselle Antoinette huoahhti kaihoisasti mutta vilkaisi samalla syrjäsilmin asessori Sundeliukseen. Ulla-paran holhooja rypisti tuihana kulmiaan. Ja sitten minulla on kunnia esittää neljäs kirjain, Carl Magnus hääräsi yhä innoissaan seremoniamestarina. – Moment!

Poika katosi hetkeksi oven taakse ja palasi takaisin mukanaan seppän pajamoukari ja pihdit ja alkoi takoa kuin seppä ainakin. Yleisö purskahti nauruun. Hento poikanen näytti kovin huvittavalta isoa moukaria heilutellessaan.

– Totisesti komeljanttari, everstikin myönteli ja arveli sitten, että puuttuva kirjain oli S niin kuin seppä.

Mutta Carl Magnus vain jatkoi takomista, oli tarkastelevinaan tulosta ja huusi vihdoin olkansa yli möreällä äänellä:

– Erkki hoi, palkeisiin! Missä se poika taas kuhnuستهlee?

Nyt arvasi Johanna-rouva itse, että kirjain oli Aaa niin kuin Aaron, tietysti.

– Aaron on meidän seppämme, hän selitti ympärillään istuville vieraille ja näytti nauttivan silminnähdessä nuorison esityksestä.

Viidettä kirjainta esitti Ester, joka sai aikaan hämmästyneen kohahduksen purjehtiessaan salin ovesta Johannan vanhassa valkoisessa juhlapuvussa. Häveliäästi tyttö kuitenkin peitti kasvonsa ja kaulansa viuhkalla.

– Ohhoh, onko se pikku Ester? Piirilääkäri Ceder ihmetteli ääneen tytön muodonmuutosta.

– Koo niin kuin kaunotar? Eversti Boije kiirehti ehdottamaan, mutta Ester vain hymyili ja niiasi siroasti kuin hovi-neito. Viuhka väistyi hetkeksi tytön kasvoilta ja paljasti kultaisen medaljongin hänen kaulallaan. Jälleen Johanna-rouva tiesi ensimmäisenä oikean vastauksen. N niin kuin neiti. Vieraat taputtivat ilahtuneina, mutta mamselli Anna, joka oli jäänyt

katsomaan lasten esitystä ruokasalin ovelle, seisoi jäykkänä kuin suolapatsas. Korvissa suhisi oudosti. Mitenkä se oli mahdollista?

Anna oli varma, että medaljonki, joka välkehti hänen tyttärensä kaulalla, oli se sama paholaisen amuletti, jonka hän itse oli vuosia sitten tempaissut vauvan kaulasta, kun se...

Mamselli Anna painoi kyntensä kämmenen pohjiin ettei olisi huutanut ääneen. Hän muisti ne silmät ja kasvot. Kaiken sen, minkä olisi tahtonut unohtaa iäksi.

Vasta vieraiden naurunhörähdys sai Anna-mamsellin havahtumaan. Kesellä salin lattiaa tepasteli ilmielävä anka, jota mustaan viittaan puettu pikkupiika Karoliina yritti hätistää takaisin pajukoriin. Piirilääkäri paukutti kämmeniään ja huusi naurunhirskeen yli:

– N niin kuin nunna ja aa niin kuin anka ja koko sana on Johanna, minähän sanoin että minä arvasin sen jo aikaa sitten!

Yleisö oli vallan haltioissaan esityksestä ja Carl Magnus sai äidiltään poskisuudelman. Erkkikin kumarteli kuin hiilihanko ja Ester niaili viuhkansa taakse kätkeytyen. Mutta mamselli Anna ei vilkaissutkaan tyttärtään, sieppasi vain ankan lattialta ja työnsi sen pikkupiian koppaan.

– Vie heti tuo anka ulos ennenkuin se sotkee lattian!

Vasta hetkeä myöhemmin, kun Ester kuumissaan pujahti salin ovesta ulos, hän joutui silmätyksin äitinsä kanssa. Anna-mamselli oli kalpea kuin palttina tarttuessaan tyttärensä kaulassa kiluvaan medaljonkiin.

– Mistä sinä tämän olet ottanut? Anna kysyi tytareltaan ääni vihasta käheänä. Koskaan ei Ester ollut nähnyt äitiään sen näköisenä. Silmät olivat kuin mustat pisteet. Ketju painui kipeästi Esterin niskaan, kun hän sopersi hädissään löytäneensä korun vanhan Jonaksen livreen taskusta.

– Ulla-neiti sanoi, että se on oikein kaunis, tyttöparka yritti puolustella, mutta siinä samassa tuntui niskassa nykäys ja kipeä vihlaisu. Äiti oli kiskaissut ketjun poikki, puristi korun nyrkkiinsä ja sähkötti:

– Älä koske siihen!

Ester pyyhkäisi kädellä niskaansa ja katsoi sormiaan. Sormenpäät olivat veressä. Tytön kasvot vääristyivät itkuun, kun hän ryntäsi portaita yläkertaan. Mutta Anna-mamselli seiso i portaiden juurella kasvot kivettyneinä ja puristi yhä korua ja ketjunpätköä nyrkissään, kun Johanna-rouva tuli salista.

– Anna! Vieläkö illallinen voi odott... hän aloitti kepeästi mutta huomasi sitten Annan tuijottavan oudosti eteensä ja huolestui. – Mikä Annan on?

Anna ei vastanut, avasi vain nyrkkinsä ja näytti korua. Johanna-rouva otti sen varovasti hyppysiinsä, painoi pientä vipua ja avasi medaljongin.

– Ester? Hän sanoi ihmeissään ja tajusi siinä samassa, ettei tämä kaunista aatelisnaista esittävä kallisarvoinen miniatyyri missään tapauksessa voinut olla Hovimäen talousmamsellin tyttären muotokuva.

– Se mies toi korun vauvan kaulaan, Annan ääni oli omituisen soinnuton. – Samana päivänä kun kapteeni kuoli.

Johanna ymmärsi puolesta sanasta. Se mies. Sen täytyi olla se venäläinen upseeri, joka oli ryöstänyt Annan kartanon pihalta, raahannut metsälatoon ja siellä tekosensa tehtyään päästänyt menemään raadeltuna kuin lampaankaritsan. Anna oli silloin vasta ripiltä päässyt, melkein lapsi itsekin. Kuollut olisi tyttöpaha, juossut järveen viimeistään silloin, kun tajusi olevansa rasakaana, mutta Maria-muori oli tyttärensä hoitanut terveeksi ja lapsen oli Anna saanut ottaa mukaansa kartanoon.

– Minä lähdin silloin syöttämään Carl Magnusta ja sillä aikaa se oli tullut, otti lapsen ja laittoi tämän sen kaulaan, Anna selitti katkonaisesti ja Johanna-rouva ymmärsi hänen puhuvan siitä kauhistuttavasta päivästä, jolloin kapteeni oli löytynyt hukku-neena kartanon lammesta. – Jos minä en olisi huomannut... minä huusin ja juoksin ulos ja näin miten se ratsasti pois. Korun minä viskasin maahan. Jonaksen on täytynyt se sieltä löytää... Ester sanoi, että...

Annan kuiskaten kerrottu selonteko katkesi äkkiä, kun Carl Magnus ryntäsi salista kynttilä kädessään ja sanoi hakevansa ullakolta vanhan Jonaksen ruutisarven, jonka setä Boije tahtoi nähdäkseen. Pojan mentyä Anna sanoi uhmakkaasti heittävänsä korun mereen. Silloin Johanna-rouva tuli järkiinsä. Koru oli toki aitoa kultaa, kauniisti kaiverretty ja jalokivin koristettu. Se oli epäilemättä arvokas ja sitä paitsi Ester-rukan ainoa isänperintö. Vaikka Johanna ymmärsi Annan raivon ja epätoivon, ei tällaista perintökalleutta sopinut heittää hukkaan.

– Ehkä on parempi, jos Anna antaa korun minulle talteen, Johanna-rouva sanoi rauhallisesti ja lähti medaljonki mukanaan kohti omaa rouvankamariaan. – Tämä on kallista työtä, varmaan Pietarista.

Anna katsoi voimattomana emäntänsä jälkeen. Hän ei tahtonut nähdä tuota kirottua amulettia enää ikinä silmissään.

Carl Magnus löysi Esterin ylhäältä kartanon ullakolta itkemässä katkerasti. Tytön kaulaa kiersi kirkuvanpunainen jälki, josta tihkui vähän verta. Mutta vielä enemmän kuin kipu ja kirvely tyttöä oli satuttanut hänen äitinsä viha. Mamselli Anna ei ollut ikinä raivostunut tyttärelleen sillä lailla silmittömästi.

Ei Carl Magnuskaan ymmärtänyt, mikä mamselliin oli mennyt ja miksi hän oli tempaissut medaljongin sillä tavoin Esterin kaulasta. Vähän kömpelösti nuorukainen yritti lohduttaa leikki-toveriaan ja sanoi äitinsä kyllä rauhoittavan Anna-mamsellinkin. Samassa alakerrasta kuului vaimeana Johanna-rouvan huuto. Carl Magnusta siellä kaivattiin soittamaan huilua.

– Mene nyt jo, Ester sanoi vielä kerran nyyhkäisten ja kuivasi silmiään esiliinan helmaan. – Minä en uskalla tulla enää alas.

Hetken kuluttua alkoi salista kuulua vienoa soittoa. Carl Magnus siellä soitti huilua rovestin kanssa. Esterkin oli joskus salaa koettanut puhaltaa Carl Magnuksen huiluun ja osasi kyllä joka sävelen ulkoa. Niskan kirvely hellitti vähitellen, mutta koskaan ei ollut Hovimäen talousmamsellin pieni punatukkainen tytär tun-